

Felhasznált irodalom

- jelentés -

A kora esti órákban, miután elült a forгатag és a zaj végre bekúszott a kihűlt szobákba, az ég gondolt egyet, összegyűjtötte minden felhőjét és tisztára mosta a várost. Apró, de éles esőcseppek verték el a port az utcákról, a terekről, a házak tetejéről. Kihalt volt a város, csupán a Deák Ferencről elnevezett téren állt három ember. Angyali türelemmel viselték az ég háborgását. Három ballonkabátos úr, színtelenül, túl minden koron.

„Kosztolányi Dezső”, „Hamvas Béla” és „Pilinszky János” – legalábbis ezekkel az azonosítókkal szerepeltek a hatósági ügyiratokon.

A jegyzőkönyv szerint „Kosztolányi” kezében sétabot volt, „Hamvas” zsebre dugott kézzel álldogált, „Pilinszky” pedig az esőcseppekkel szembeni dacra nevelte félig elszívott, még parázsló cigarettáját.

„Ezen a vonalon általában a túlzás uralkodó” – kezdte megengedően „Kosztolányi”. Hosszú hallgatás követte a kijelentést. Az eső, mintha óra volna, ütemes koppanásokkal szabdalta az időt. A másik kettő nyilván értékelte a mondatot, összevetve azt a tapasztalással. „Hamvas” volt, aki végül válaszolt: „a valóság utolsó nyoma is eltűnt, csak a történet maradt meg”. Hallgatás megint. Nem hosszú, inkább csak leheletnyi.

A józan ész által diktált dramaturgia azt kívánná, hogy „Pilinszky” foglaljon most állást egyik vagy másik mellett, így teremtve meg a többség közösségét a harmadikkal szemben, de az emlékező próza ily mértékben nem hazudhat. „Hamvas” volt ugyanis, aki folytatta. „Modern ember, vagyis semmi sincs, amitől jobban félne, mint a bukást beismerni.” „Az ember nem gép...” – mondta erre gyorsan „Kosztolányi”. „Épp ezért tilos benne az ésszerűség merev rendjét keresni.” „Hamvas” válasz helyett dűnnyögött valamit tehetség és produkció érvénytelenségéről. A jegyzőkönyv ezen a ponton nem ad kellő eligazítást. Kihúzott és többször átírt sorok után „Pilinszky” megállapítása olvasható: „Nem hiszem, hogy bárkiben akadt volna hasonló elszántság a heroikus alámerüléshez.” „Ha az ember és műve mítosszá válik, elveszti személyes jellegét” – így „Hamvas”. A másik kettő egyetértően bólintott, érezték, nincs szó, amely vitára kelhetne a hallottakkal.

„Mi is kötve vagyunk, csak másképp” – folytatta „Pilinszky” a gondolatot, hangjában szomorúság bujkált. „Mozi egy körülfalt, ostromlott városban.” „Kosztolányi” nem hagyta annyiban: „Egy kis őszinteséggel minden jóra fordul.” „Világosságot csak egyszer láttunk, azt elkerültük” – vágta rá „Hamvas”, majd legyintett: „Középszerűnek lenni annyi, mint azt tenni, amit a meg nem számlálható többség tesz.” „A szürke szép szín” – mondta csendesen „Pilinszky”.

„Kosztolányi” érezte, hogy akár személy is lehet, akiről beszélnek, s ezt konkretizálni csak a diskurzus hasznára válhat. Így folytatta tehát: „Ha méltányolnak, véged...” „Ezt ő méltósággal és alázattal viselte”- ironizált „Hamvas”, de az előbbi akkor nem, csak ezután fejezte be a mondatot: „A dicsőség ott kezdődik, hogy túlbecsülnek.” „Minden nap fenntartás nélkül kell, hogy kezdődjön” – összegezte a gondolatot „Pilinszky”.¹

Hallgattak ezután. „Pilinszky” újabb cigarettára gyújtott. Az ég is kidühöngte magát, csendesedett lassan. Ekkor vették észre az utcasarok sötétjébe rejtőző alakot. Megriadtak? Szétrebbentek, az biztos. „Nem babra megy a játék” – suttogta „Kosztolányi”. „Amit nem nagyon lépnek át, még mindig félnek átlépni” – köpött ki „Pilinszky”, és elindult az ellenkező irányba. Búcsút sem intett, úgy tűnt el. „Hamvas” biccentett „Kosztolányinak”, s távozóban azt morogta: „kell lennie olyan életnek, emlékszem rá, amely valódi és zavartalan is.”

¹ A lap szélére írt megjegyzés: „minden csak gyötrelem” {olvashatatlan, kézzel írt szignó}